

ספר אבן שלמה

מתורת
רבינו אליהו מזוילנא זללה"ה

פרק ראשון - פרק רביעי

עם
גליונות עץ ארז

נערכו ע"י חבר תלמידי חכמים מובהקים
מתוך שיעורי וכתבי רבינו ראש הישיבה
רבי אברהם יחיאל סג"ל דויטש שליט"א

גאב"ד מעלה אדומים
פה עיה"ק ירושלים ת"ו
אדר ראשון ה'תשפ"ד

סימן כה

פרק ב' אות ט' ד"ה ואי, הבאנו יסוד מרן הגר"ק זללה"ה בגדר
'כתרה של תורה', כפי שאמר לת"ח אחד בקי בש"ס. ולהלן יובא
קובץ הוראות ועובדות מהגר"ק.

הוראות ועובדות ממרן הגר"ק קניבסקי זללה"ה

וכמה מילי מעלייתא דכד הוינא טליא
שאלנא לסבייא (והכל נכתב כמיטב זכרונא,
והשתדלתי לדייק עד כמה שידי מגעת).

כתרה של תורה

(א) ת"ח גאון אחד בקי בלשונות גפ"ת
תלמוד בבלי, שזכה הרבה להיות
בחדא מחתא עם הגר"ק ז"ל, פעם
אמר לו הגר"ק "זכית למהו שרק
יחידים זוכים לזה, והוא כתרה של
תורה". ושאל הגר"ק לאותו ת"ח: האם
אתה יודע מהו כתרן של תורה. ואמר לא
(וכוונתו שרצה לשמוע מה הצנת הגר"ק).
ואמר לו הגר"ק, "כתרה של תורה
פירושו שכל מקום שנמצאים, צין אס
מכירים אותך וצין אס לאו, יראו עליך את
הכתר".

שבר הושצרנו יחד עם כל צית ישראל
זהגיע הצורה המרה צסילוקו של
מרן הגר"ק צעל הדרך אמונה זללה"ה,
וצעוד חס ליצי זהגיעי תצער אש, זכור
אזכור ותשוח עלי נפשי כל אותם פעמים
שהיה משיצ צצרירות דעתו הרמה צכל,
ומיד אחר סיום ההספדים ישצתי על
מעשה הכתיבה, ואמרתי כמו ששמעתי
ממו"ר המשגיח דקמניץ הגה"צ רמ"א
שטרן ז"ל צהספד צעת לווייתו של
המשגיח רצי שלום שצדרון ז"ל את דצרי
חז"ל (צרכות ג:) "אין אומרין לפני המת
אלא דצריו של מת". וזכיתי אז לעמוד ליד
ראש הישיבה מו"ר הגר"ק לייצוצין
זללה"ה, ואמר לי שמכל ההספדים
לדעתו הנקודה הג"ל לומר לפני המת
את דצריו, הוא הנקודה הנכונה והחשובה
ציותר. ועל כן העליתי על הכתב כמה

עוון דבל תשחית ביצד

(ב) סיפרתי לו על ישיבה אחת שהגיע נדיב מחו"ל, והכינו הבחורים את שטח הישיבה צנקיות ותפארת לכבודו, ובתוך ההמולה הבחורים קצו אילן מאלל ולא שמו על ליבם שזהו איסור דאורייתא, ושואלים איזה תיקוני תשובה מוטל עליהם לעשות. ואמר לי: איך יתכן שבחורים עשו כן, וכי אינם יודעים פסוק בתורה? פסוק בתורה אינם יודעים? ואמרתי לו שכנראה בשעת מעשה עסקו בדבר אחר ולא שמו על לב, וחזר ואמר עוד שוב ושוב, "הם לא יודעים פסוק חומש? הם לא יודעים פסוק חומש?". ושאלתי מה למעשה תיקוני התשובה, ואמר לי: "עייין שו"ע יו"ד סי' קט"ו. והלכתי לביהכנ"ס לדרמן ולמדתי צעיון כמה שעות השו"ע עם כל הגו"כ, וחזרתי אליו ושאלתי מה היתה כוונת מרן, האם לדברי הבאר היטב שם וכו', ואמר "לא כיוונתי שום דבר, רק שילמדו ההלכות בציון וזה יהיה תקנתם" (ועי' ט"ז יו"ד סי' קט"ו סק"ו "חממתי שנטור לא הביא דין זה בשום מקום מן קצירת האילן הנ"ל", ובאמת רק נזכר ברמז נטור חו"מ סי' שפ"ב ס"א).

חברותא או מיתותא

(ג) כשרציתי לעצור לישיבה חדשה, באתי קמיה בשאלתי, שאמנם מלך הקבלה מרב יש תועלת רבה במקום החדש, אבל אני חושש מאוד שמא לא יהיה לי חברותא טובים, ואמר לי "תעצור ויהיה לך חברותא", ושאלתי האם יהיה חברותא

טוב, ואמר "אמרתי לכם שיהיה חברותא טוב", ושאלתי שוב האם בטוח שיהיה לי חברותא טובים, שאם לא כן הרי זה הפסד גדול וקשה מאוד עבורי, ואמר לי "מה אתה שואל מאה פעמים, אמרתי לכם שיהיה חברותא טובים, ואין צורך לשאול עוד".

ספק משותק ספק מות רח"ל

(ד) היתה שאלה חמורה דיני נפשות על חולה, שנותר לו רק אפשרות אחת, לעשות ניתוח שאו שיקום ממנו ויהיה משותק כל ימיו או שימות ממנו, ואם ישאר בלא הניתוח ימות צעוד זמן, ושאלו להרה"ח אלימלך פירר ולא ידע להשיב, ושאלו להגר"ח ק"ז"ל וג"כ אמר שאינו יודע ושלח לשאל להגראי"ל ז"ל, ושאלו להגראי"ל והכריע בכמה רגעים ספורים. ומצואר שגם בעלי רוח"ק אינו צא להם כל הידיעות שבעולם, אלא יש דרגות צסדרי הגילויים דרוה"ק, וכל אחד מקבל לפי שיעורו ולפי עניינו, עד שפעמים גם הגר"ח ק"ז הוצרך לשלוח אל הגראי"ל ז"ל מה שלא היה לו רוח ממרומים לענות באותו הזמן, ועי' כן מפורש בספר אורחות יושר לענין רוח הקודש. וכבר ביארנו בזה במקו"א דברי החת"ס ז"ל בביאור דברי הראצ"ד ד'כזר הופיע רוח הקודש בצית מדרשינו. ואמר לי מו"ר הגר"ח ש ליצוציץ זללה"ה שפעם נכנס לבצל הקהילות יעקב זל"ל עם רשימה של שאלות, ואמר בקול "מי שאומר שרצו יש לו רוח הקודש הוא אינו אלא שקרן",

עוצדת פרנסה מזה, ומאידך העבודה המוטלת עליה דורשת מאמצים רבים, והאחריות שלא לעבור צ'לא תרדה צפרך' קשה וגדולה מאוד, ולפעמים יש צו לער לעזרת מזל השעה ומעט העבודה, וכמדומני שגם מרן החפץ חיים זיע"א מאוד נוהר בזה, והוסיף שהוא מההכרעות הקשים. ואמר הגראי"ל ז"ל למעשה שקשה מאוד להחליט מה לעשות, ולא רצה להכריע בזה. ונכנסתי להגרח"ק ז"ל וציקשתי צרכה עבור הצ"צ שיחי' שימלאו צמהירות עוזרת נכרית, וסיפרתי לו גם מה שהיה אלל הגראי"ל ז"ל, והגרח"ק פרץ בצחוק וצשמחה, וצירך "שיהיה לה עוזרת נכרית", וכן הוה.

איסור דלא תלבש בשעון של הגראי"ל

(ז) פעם נכנסתי עם בני אהודי הגרש"ז סג"ל שליט"א, וישצתי לידו, וראה אותו עם שעון יד פלסטיק שחור 'קסיו' צעלות של כארבעים ש"ח על ידו, ותפס את השעון צידו ואמר לו להורידו, ושאלתי: האם כוונת רבינו מזל לא תלבש? ואמר לי כן, ושאלתי: האם מרן מקפיד בזה בגלל שכך דעת החזו"א? ואמר לי כן, ושאלתי: אם כן איך יתכן שהשווער (מרן הגריש"א זללה"ה) היה לובש שעון זהב צידו, ואמר לי שאין לשאול מהשווער שמאז נשתנו הטבעים ונשתנו העיתים (וזה היה כשנה אחר פטירתו). ושאלתי: הגראי"ל יוכיח שיש לו גם שעון ציד, ומייד הגרח"ק צשמחה ואמר צהרמת היד

ואח"כ אמר למו"ר הגרח"ש ז"ל "אולי ר' צרוך צער'ל היה לו רוה"ק" עכ"ל. אבל מו"ר הגרח"ש ז"ל הוסיף שאלל שנים ראה רוה"ק, הסטייפלער והצית ישראל, עכ"ד.

שנים מקרא ואחד תרגום בקורא בתורה

(ה) פעם התצוננתי צעש"ק איך שאמר 'שנים מקרא ואחד תרגום' צציתו, וכשהגיע לפרשת "אז ישיר" עמד על מקומו ואח"כ כשסיים נתיישב. ועי' צמקו"א שציארנו צתורת אמירת 'שנים מקרא' שיש לו שם של קריאת התורה צעלם הדבר, ולא מעשה קריאה צעלמא. וגם זקה"ק החת"ס הקפיד לומר פרשת קרי"ש צשמו"ת עם תפילין, שלא יהיה בקורא צתורה סתם, אלל קיום ענלם הדבר ממש.

לא תרדה בו בזמנינו

(ו) צ"צ הרצנית שחתי' היות שעול הצית והמוסדות מוטל על כתפיה נצרכת מאוד ל'עוזרת' צמלאכות הצית לשעות מסויימות. ופעם אחת היתה תקנה של הרשויות שהיה קשה עד מאוד למנאל עוזרת. והיה אפשר להשיג עוזרת חרדית, אולם יש בזה חשש "לא תרדה צו צפרך", וקשה מאוד להשמר מתקלה ומכשול בזה. ושאלתי למרן הגראי"ל זללה"ה אם ליקח העוזרת החרדית, וחכך לצד זה ושוב חכך לצד אחר, שמזל אחד תהיה לאותה

סח"ס שאינו מקפיד על חשמל בשבת, והשיב הגר"ק שאין לקרוא בס"ת שלו והוא ברכה לבטלה, ואין לזרף כזה למניין הקוראים. ושאל אם יעשה תשובה ויתחיל להקפיד מה הדין, ואמר שזה יהיה כשר. ולפלא עלי הדבר, ששאלתי קמיה בעל הלהורות נתן אם צריך להמנע משימוש בחשמל בשבת, ואמר שיש בזה כמה ספיקות ונידונים, "ולמעשה כאן ציית אין גנרטור", והלא ידוע שמרן בעל הקה"י וללה"ה היה שולח לציתו אלפי שאלות בהלכה, עד שגם מרן הגר"ק ז"ל צעצמו היה דופק על דלתו בשליחות אציו עם שאלות הלכה למעשה. והצאנו לעיל דברי החת"ס דמי שעשה תשובה מאהבה נעשה לו כזכויות והוא כחפצא של מלוא, ולפי"ז אפשר לחדש לדעת הגר"ק ז"ל שסופר כזה שעשה תשובה מאהבה הופך את ספריו מספר שכתב... לספר שכתב נדיק, והוא להפליא עד מאוד.

דרגת תורה בארץ ישראל

(ז) היה נוהג לומר לצחורים שאוירא דארץ ישראל מחכים, ותורת א"י עדיפא מחורת חו"ל, וכשבאו צחורים מחו"ל אפילו לעירים צותר, ושאלתם צפיהם אם ללמוד צארץ מגוריהם או לצא לא"י, צדר"כ היה מורה צאופן צרור "יש ישיבות צא"י ואפשר ללמוד צא"י". וכך הורה לי צאופן מפורש וצרור. (והגם שהיו ראשי ישיבות מוצהקים שחלקו עליו צזה, וסצרו שצחור מחו"ל חייב ללמוד צמהלך שלהם ולגדול

"השעון של ר' אהרן לייב הוא שעון אחר, מזה לא קשה". ואמרתי צחיוך: א"כ אני יקנה להגר"א"ל שעון אחר ויקח ממנו את השעון שלו, ואמר לי "לא, זה רק ר' אהרן לייב והשעון שלו". ואחר זמן כשהצאתי שעון חדש להגר"א"ל ואמרתי לו המעשה הזה והצעתי לו שיחליף איתי את השעון, אמר לי "אתם עושים ליצנות" היות שלא שמע מעולם על דעת הגר"ק צזה, וציקשתי מאחד מנאמני ציתו שיאמר להגר"א"ל, ואמר לו שאכן לאחרונה התחיל הגר"ק לומר שלא ללכת צשעון משום 'לא ילצש' וזה לא ליצנות, ואמר לי הגר"א"ל "יכול להיות שהגר"ק אומר כך, אבל אתם עושים ליצנות". ושאלתי להגר"א"ל אם לדעת הגר"ק מועיל ללכת עם שעון כשראשו למטה, שהוא שינוי צלצשה, ואמר לי "מי שרוצה ללכת עם ראש למטה שילך עם ראש למטה", ואין צו משום איסור כלל. ומו"ר הגרמ"ד הלוי מצריסק וללה"ה אמר לי ככל הנ"ל, שהגם שצצריסק אינם הולכים צשעון יד, ואמר לי שאין צזה טעם רוחני מקויים כלל, אולם אינו רואה צזה כלל חשש משום איסור לא תלצש, והיה חידוש צעיניו.

סופר סח"ס שאינו מקפיד בחשמל בשבת

(ח) סיפר לי הרמ"ז הגר שליט"א ממנהטן ניו יורק על ספר חדש שמו"ל שו"ת עם מרן הגר"ק, וצתוך הדברים מוצא ששאל אותו על סופר

בחוץ ים החלמוד וכן צבל שעולה לא"י הוא עולה
על כולן, ולכן אשרי יושבי ביתך. עכ"ל דעתו היתה
שונה).

מהו קדמון מהו אחרון

(יב) כשצאתי לפני הגרמ"ק אחרי שזכינו
להדפיס ספר 'קדר היום' לרבינו
משה בן מכיר עם גליוני עץ ארוז, סיפרתי
לו על גדול אחד (ממן בעל הדרכי שמואל
זללה"ה) שאמר שהקדר היום שהיה בזמן
הצ"י והאר"י הוא "קדמון", ועוד
אמרתי בפניו שמרן הגרמ"ק ז"ל אמר לי
שהוא "ספק קדמון ספק אחרון",
ושאלתי להגרמ"ק איך להגדיר את בעל
'קדר היום', ואמר לי "הוא זמן
הציניים", עכ"ל וסידוש.

על מי מותר לברך שחלק חבמתו

(יג) כמה פעמים צירכתי לפניו 'שחלק
מחכמתו' עפ"י הוראת מו"ר
הגרמ"ש שפירא זללה"ה שאפשר לצרף
שחלק מחכמתו על מרן הגרמ"מ שך
הגרי"ש אלישיב והגרמ"ק, ואחד
השומעים שאל כלפי הגרי"מ פיינשטיין
זללה"ה, ואמר "צודאי, שהוא 'גאון
עולם'" (הבאנו מעשה זה ב'אריז' עלי מים').
ופעם אחת שמע איך צירכתי לפניו
'שחלק מחכמתו', ואמר לי "תאמר
עכשיו צריך שם כבוד מלכותו", ולא
אמרתי, ואמר לי שוב "תאמר צריך שם",
ואמרתי לו: הרצ מתכוון צריניות או
ליניות? ואמר לי "צודאי, תאמר".
ואמרתי לו שגם על השווער (הגרי"ש"א)
ז"ל צירכתי 'שחלק מחכמתו' וגם הוא
אמר לי לומר 'צריך שם'. ואמר לי

מקוה של מי

(י) סיפר לי ידיד כל בית ישראל כבוד
האדמו"ר מפארשי מונסי שליט"א,
שפעם נכנס לביתו של הגרמ"ק ז"ל ונתנו
לו פתק שרשום בו כל המעלות והסגולות
צבילת מקוה לזכרים, ומוצא שם על
טבילת הגרע"א, החתם סופר, הגר"א
והחזו"א ועוד, דאין בו משום חשש ציטול
תורה אלא אדרבה. וכשנכנס האדמו"ר
הג"ל שליט"א, אמר להגרמ"ק ז"ל שזה
דבר פלא לראות כזה דבר אצלו (הכוונה אצל
ביתו הנודע, וד"ל). ענה הגרמ"ק
להאדמו"ר: "הייתכן שמקוה הפך להיות
דבר שכאילו שייך להחסידים", וכאז לו
מאוד שנשחכת תורת המקוה מ'ישראל.
יה"ר שנוכה לקבל פני מלכנו רענו
וגואלנו, עד שנוכה לראות הים הגדול של
טרהר כמים לים מכסים, בקרוב צבנין
ציון וירושלים צ"א.

גדול הדור מיהו

(יא) נגיד פלוני מחו"ל בשם 'ראובן בן
שמעון' שלח מחו"ל מכתב
להגרמ"ק שהיה נוהג כל ימי מרן
הגרמ"ק ז"ל לשאול קמיה כל ספיקותיו
ושאלותיו, וכעת שהלך לבית עולמו רוצה
לדעת הלכה למעשה מיהו גדול הדור
שממנו צריך לשאול כל הנהגות למעשה.
וכתב לו הגרמ"ק במכתב 'ראובן בן

הגרח"ק "על השווער אפשר לצרך, אצל
עלי צריך לומר צרוך שם", ושאלתי שכבר
עבר זמן חוב"ד ויש הפסק, ואמר "עם
כל זאת תאמר צרוך שם". ושאלתי אם
הכוונה לדעת החזו"א שצרוך שם מועיל
גם לאחר זמן, ואמר לי אכן. וכך נהגתי
לכבד רצונו של אדם זהו כבודו. ורואים
עד כמה גדולי וגאוני הדור הגם שידעו
שהם הצקיאים והגאוניס של הדור, עכ"ז
רואים להודיע שאין לאדם להחשיב עצמו
גברא רבא, ונורא הדבר.

ונמצא המעשה בטל, ע"כ. אולם ז"ע
מלשון המחבר ונשמעות דבריו.
וכשהראיתי הדברים קמיה מו"ר נר
המערבי ארי שבבבל הגר"ד וואכטפויגל
שליט"א הרים קולו בזעקה ובתמיה
"וכמעט יותר? ווכמעט יותר?".
ואשתומם כשעה חדא, ונשאר בפליאה.
אולם הגרח"ק אחר שהראיתי לו הדברים
צפנים, ענה לי צרוע "הכל לפי הענין".
ול"ע.

דין ברכה על מים מאוויר

אי יש זמן של איסור תלמוד תורה

(ד) רבי משה בן מכיר בסדר היום (סדר
צרכות השחר) כתב חידוש עצום,
דהכלל שאין מצטלים תלמוד תורה למנוה
שיכולה להעשות על ידי אחרים, אינו
קיים במנוות שיש בהם נד גמילות
חסדים, וז"ל: "וג"ל שכל החילוק הזה
יהיה על המנוה שאין בהם נד גמ"ח, אצל
המנוות שיש בהם גמ"ח, מצטלים תלמוד
תורה לעשותן, כי אלו מקיימין את
העולם כולו כעסק החורה וכמעט
יותר", ובגליוני עץ ארו שם כתבנו דלשון
המחבר הוא פלא ממש (וכבר עמד בזה
החיד"א בספר יוסף אומן ח"צ דדיני קציעות העת
בלימוד), וכשהראיתי לשונו קמיה
דהגראי"ל אמר לי "אצער ווער וועט
לערנען" וחזר על זה (אצל מי ילמד? מי
ילמד?), ובעל הדרכי שמואל זללה"ה אמר
לי דאפשר כוונת המחבר להוראת שעה
של גמ"ח באופן שלא צריך שתעשה על
ידי אחרים שכל אחד טוען שחזירו יעשה

(זו) סיפרתי לו שראיתי מכשיר שעולה
כחמישים אלף דולר, ופעולתו היא
לייצר מים מהאוויר, ואפשר להשקות
במים הנעשים בו ציוד אחד בית חולים
שלם, ושאלתי אם אפשר לצרך על מים
כאלו 'שהכל נהיה דצרו', והשתומם
כשעה חדא והתפעל שיש כזה מציאות
ליצור מים מהאוויר ושמת מעלם השאלה
בחיך גדול, ואמר למעשה שאפשר לצרך
ע"ז, דסו"ס הוה מים. ושאלתי שוב האם
זה לכתחילה לצרך, וענה "כן, אפשר
לצרך לכתחילה".

אי יש חיתר בראיית סרפ

(זו) הראה לי אחד מיושבי חו"ל סרט על
הגרח"ק, וכך הוי מעשה, שני
בחורים נכנסו קמיה יחד עם הרבנית
ע"ה והוא היה שקוע בלימודו והמתינו
לו עד שהרגיש שהם שם, ואחד הסריט
כל המראה הזה, שהוא שקוע בלימוד

ואינו שם על לב איך הרצנית והבחורים ממתינים עליו, ואחר תקופה הגיעו הבחורים והראו הקרט לרצנית, ואמרה להם צהתפעלות שצריך להראות זאת להגרח"ק, ונכנסה עמהם להגרח"ק, והיא עמדה מאחורי בעלה כשדה על כתפו, ומראה לו בקרט "תראה חיים איך שאתה שקוע בלימוד, ותראה שאני עומדת כאן". ואחד הקרטי המעשה הזה השני שהרצנית מראה לו וכו', וזה הראה לי. וגמלא, דאף שהיה צאמנע חוק לימודו, ולהתבונן בקרט מאן דכר שמים, אולם אם הוא קרט כשר ויעשה שמחה לרצנית, יש בו מנוח. והוא שיעור בשלום בית.

לבנות עיר של תורה או למסור שיעורים

(ז) בראשית דרכי צמעלה אדומים, הרגשתי שזה קשה לי בין מצד המשפחה ובין מצד הלימוד, והיה כבד עלי מאוד עד אין שיעור, שלא ראיתי איך אפשר לילך בשני קניינים, בין צהשתדלות בתורה ובין צהשתדלות צהקמתה (וזה היה לאחר הגורל שעשה מו"ר הגרמ"ש שפירא זללה"ה, וינא הפסוק (דברים לא ו) "חזקו ואמנו אל תיראו ואל תערנו מפניהם כי ה' אלקיך הוא ההולך עמך לא ירפך ולא יעזבך"). ובאותו זמן אמר לי הגרמ"ל שפחות מתשע שעות ציום חוץ מהשיעורים זה לא נקרא תורה, (וזה אמר לי קודם ההקמה, אבל אחרי הקמתה של תורה, אמר לי הגרמ"ל שכל מסירת שיעורים יש בזה

שאלה של גיהנם ולא גן עדן, שזה לא התפקיד שלך), ושאלתי להגרח"ק מה דעתו לעשות למעשה, היות שלהצנתי זה ודאי אחד על חשבון השני באופן גמור, והורה הגרח"ק שהיות שמעלה אדומים דאז היא עיר שלימה שעדיין אין צה אותות התורה ותלמידי חכמים, לכן דינו כהנלל נפשות ודוחה תלמוד תורה, והוא במקום ראשון לפני כל נדקה ומנוח אחרת. וכן היה מעשה באשה נדקנית אחת שנכנסה אל הקודש פנימה דמין הגרי"ש אלישיב זללה"ה ושאלה שיש צידה מאה שמונים אלף דולר, אם לתת לארגון פלוני או למעלה אדומים, ואמר לה הגרי"ש "א"ל "מעלה אדומים כולל כל הארגונים וכל הנדקות, היות שזה עדיין צעת הקמתה, ואינו דומה למקום אחר שמוגדר כבד כעיר ואם צישראל". וכך הורה לי למעשה צימים ההם מו"ר הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א שמוחר לחלל את השבת, והוא עפ"י הרמב"ן והרמ"א, והארכנו בזה במקו"א.

מעלה אדומים מה הוא

(יח) כשנכנסתי יחד עם מו"ר הגרמ"ש זללה"ה, אמר לו הגרמ"ש "זה הרב של מעלה אדומים", ועמדתי מאחורי הגרמ"ש, והרים את ראשו צחיוך על פניו ואמר לי, "דו האסט שוין געזען די לצנה?" (ראית כבר את הלצנה?), ושאלתי אם כוונתו לגמ' ר"ה (כב:) עולה הייתי צמעלה אדומים וראיתי שזהו רבון צין שני סלעים וכו', ואמר לי "נכון". וכן

נוסף על הבנה

(ב) באתי לפניו לעורר דמי שמונית הצינית תחת הבגדים, לכאוי אינו מוקיים דין 'נוסף על הכסף' בשעת הילוכו (כלשון הב"י), דהכסף נמצא למטה תחת הבגדים, והחוטאים יוצאים למעלה. וסידרתי כמה טליחות שהצינית מונח צכים סמוך לכסף משום מעשה שהיה, והבאתי לפני גאוני הזמן. והרצתי הדברים לפניו כשהיה צביהמ"ד לדרמן צ"צ והרצתי לו הצינית הנ"ל, וחייך ופתח מעילו והראה לי ציניותיו וסידרם באופן שיהיו נוסף על הכסף, ואמר "עכשיו זה נוסף על הכסף" וכמדומני שהוסיף דנוסף על הכסף מתקיים כשראוי להיות נוסף, והוא לכאוי דלא כלשון הב"י ופלא.

גדר מ"ק קודם מעשה מצוה

(בא) שאלתי להגרמ"ק מה דין של ט"ק קודם מעשה מצוה מלד חשש הו"ל, ואמר לי "כמדומני החזו"א אמר שזה זיעה בעלמא". ואמרתי לו שגם אני שמעתי כן בשם החזו"א, אבל האם אפשר לסמוך על זה לכתחילה, ואמר לי "כן הוא לכתחילה". (ועי' באוה"ח בראשית כט כג, ופע"ח לארז"ל שער ק"ש שעל המיטה דמשמע שהוא בכלל הו"ל וזריך תיקון. ואולי לענ"ד יש לחלק בין ט"ק של הכנה למצוה לבין ט"ק מהרהור בעלמא. ואפשר שכוון לחדש שגם מרן החזו"א לא קבע את יסודו של דין זיעה אלא באופן שהוא בעת מעשה מצוה או לפחות מעשה הישר. וממו"ר שליט"א קיצלתי שט"ק הנובע מהרהור של הישר

עוד כמה פעמים שהייתי בא לפניו, היה שואל אותי "ראיתם את הלכנה?", וזה היה השלום עליכם שלו אלי. פירוש, שאלל הגרמ"ק 'מעלה אדומים' אינו שם עיר ואינו שם מקום, אלא זה גמרא בר"ה. (ובאמת העיר נמצאת כבר צ"ך בגבולות בנימין, כמוש"כ צמקו"א בתשובה על גדר העיר לענין גיטין ולענין מגילה וכחוצה).

סנדל 'המסופק' בחליצה

(יב) צמעה החליצה צמעה אדומים (שהארכנו בו צמקו"א), הכינו נעל ליצם לפי מידת רגלו, וכשצדקו הנעל מצאו שהקרסים שלמטה היו קשורים עם חוט שאינו כמתכוונתו, והחליפו לעור וקשרו קשר ע"ג קשר בזה. וגם היו מכמה חתיכות עוד יחד. ומו"ר הגאב"ד הגר"מ גרוס שליט"א הכשיר עפ"י שו"ת חת"ס שהכשיר צג' חתיכות כמו צ' חתיכות, וגער בשואל שערער. ואחר מעשה הראו הנעל לגדולי הפוסקים לידע צענין הקשרים שעשו בקרסים שלא היה תפירה אלא קשר ע"ג קשר. ומרן הגר"ש וואזנר בעל השבט הלוי וללה"ה אמר שצדיעצד ודאי כשר אבל לא לכתחילה, וכן מרן הגרי"ש אלישיב וללה"ה אמר שמה שנעשה כבר כשר, אך להבא עדיף נעל רגילה של צי"ד. אולם מרן הגרמ"ק ו"ל עיין בזה ואמר "כשם שהוי קשר לשבת כך הוי קשר לנעל". ואמר שכשר לכתחילה ואף להבא כשר לכתחילה (שלא יודקו חלילה).

מהאוניברסיטה ברוסיה, ויחד איתם הפרופסור הראשי של האוניברסיטה, ודקו ורשמו וזחנו היטב בשבע עשרה נפה. ואח"כ כל הצוותות ירדו לתהום עומק הים באזור המדובר, וצעו"ה לא עלה צידם. ואפילו שהשתדלו שוב ושוב בחשבוניותיהם לפי האזורים, היה הכל גיעה לריק.

ובו"ר רי"ש הלוי הנ"ל הוא עמוד התפילות ועמוד הלומדות, וזכור אזכרנו עוד איך שזכינו יום יום לראותו עומד כעצד נאמן לפני מלך מלכי המלכים, ואיך שקולו נאה משבח ומתחנן לפני המקום שירחם על עמו ישראל באהבה, ושיזכה לקבור את בנו 'שלם' בקבר ישראל כדת.

אחרי עשר וחצי חודשים הגיע הצורה שמאלו את בנו היקר ז"ל תחת אבן רחוקה מאוד מכל האזור שעשו בו את הצדיקות בעבר, ונמלא כשגופו שלם בלי פגע כלל. וזכה בסופו של דבר לבא לקבר ישראל עם קדיש ממשפחתו כדרך ישראל קבא.

ובששאלו את ראשי האוניברסיטה הנ"ל איך ייתכן שהמיקום שלהם היה רחוק כמזרח למערב ממקום שנמלא לבסוף. ענו ואמרו שבאמת לפי כל המקרים, עושים צדיקות על פי דרכי זרימת מי הנהר וכך מצליחים למלא, אולם במקרים נדירים ביותר שלא עלה בדעתם כלל לצדוק, התברר שהרוחות 'מעל' המים קבעו את דרכו של הגוף, ולא הלך כלל לפי זרם המים בתוך מים.

אין בו אפילו דין נט"י, שלא נחשב ככלום. ולא באחי בכל הנ"ל אלא לדון ולא למעשה כלל).

רוחות מה הם אומרים

(בב) סיפר מו"ר הגאון הצדיק רי"ש הלוי הורוויץ שליט"א, כשרח"ל נודע לו שזנו יחידו ז"ל טבע בנהר צקנדה ולא מצאו אותו, פנה למחרת כצדו וצעממו להגר"ק זללה"ה לצרכה ולישועה למלא את גופתו הטורה. הנהר היה באורך של כמאה וחמישים קילומטר, והנדונים ההלכתיים היו קשים עד למאוד, עד שכמדומני גאב"ד טורונטו וזית הוראה דלייקווד כבוד הגר"ש מילר שליט"א מנע מלפסוק דינו, והורה להמשיך בכל הכוחות למלא את הגוף, ולא רצה להכריע למעשה בגדר 'מים שאין להם סוף'. וענה לו הגר"ח ז"ל "זאל זיי נאך קוקען דער וינדען" ("שיבדקו אחרי הרוחות"). ולא היה צרור בוונתו, ומרוב ההתרגשות והשתדלות הבלתי נפקת של כלל ישראל מכל רחבי העולם, לא התעמקו להצין דבריו. והמשיכו בהשתדלות של 'הנלה טורונטו' ו'הנלה קנדה', בשיתוף עוד לוותים רבים מומחים באמריקה ובאירופה, מטעם המשטרה ומטעם הארגונים העולמיים, והשתדלו כמה וכמה פעמים עם טכנולוגיות משוכללות ביותר וצעו"ה לא עלתה צידם.

וידי היום אחרי כחודשיים של חיפושים, הגיעו קבוצה של שבע עשרה מומחים צבירים בחיפושי גופות

עט, וכל תקופה היה משתתק לו כל היד מרוב ריבוי הכתיבה, ושלח לשאל להגר"ח"ק, היות שמשתתק לו היד וכבר הוציא כמה ספרים, אם יכול לקנות מחשב לכתוב בו, וענה לו הגר"ח"ק: "מחשפים" אל תגע בו יד. ע"כ.

בז"ר הגר"ח"ש ז"ל על הגר"ח ז"ל

בה) מז"ר הגר"ח"ש לייצובין זללה"ה אמר לי שאחרי פטירת מרן בעל

הקה"י, הספידו מרן הגר"ח"מ שך זללה"ה ואמר בהספדו ש"הניח בן כמותו", ואמר לי הגר"ח"ש שלדעתו אין זה אלא גוזמא בעלמא כדי לנחם את המשפחה, שלדעתו אצל הקה"י ראו ר"ה"ק (ואמר לי הגר"ח"ש שרק אצל שמים ראה ר"ה"ק, הקה"י והצית ישראל, וכתבנו בזה לעיל). ולאחר עשרות שנים, כשהגיע מז"ר הגר"ח"ש אל הקודש פנימה, הלעי צפני הגר"ח"ק במשך כעשרים דקות אחד מהשיעורים הכזירים שמסר, שהיה מיוסד כולו על דברי זקנו מרן בעל הזכרת שמואל זיע"א, ובמשך כל השיעור הגיב לו הגר"ח"ק עם הערות. וכשירד הגר"ח"ש במדרגות הצית אמר לי "ידעתי שהוא גאון, אבל לא ידעתי שעד כדי כך". ובה מוצגים דברי בעל האזני עזרי זללה"ה ש"הניח בן כמותו".

מי שיש לו חוליה ילך אצל חכם בעירו

בו) צעיני ראיתי פעמים רבות כשמגיעים המוני צית ישראל לדלתו של מז"ר נר המערבי ארי שבצבל הגר"ח"ד וואכטפויגל

ואז ורק אז נזכרו דברי הגר"ח"ק זללה"ה: "ואל זיי נאך קוקען דער וינדען" ("שיצדקו אחרי הרוחות"). ולמפרע התברר דבריו שרק בהשראה שמימית היה יכול לגלות כן, לקבוע נגד השכל ונגד המסתבר של כל המומחים בעולם. אשרי הדור שזכו לשמוע ולראות שמים מה הם אומרים.

במה עולה פרק שירה

בג) כשהדפסתי פרק שירה עם ציאו"ר "שירת הסופר - עץ ארז" שבנוי על פירוש שלו ועל פירוש מז"ר הגר"ח"ד הגר"מ גרוס שליט"א, הצאתי לפניו והראתי לו הכתוב בפנים שהספר בנוי על הספר שלו (וכן הספר פרק שירה של הוצאת ארטסקרול, מוצא בהקדמתו שהוא בנוי על "שירת הסופר - עץ ארז" שבנוי על ציאו"ר הגר"ח"ק והגר"מ גרוס), והסתכל ונהנה, ושאל אותי כמה נריך לשלם ע"ז, ואמרתי לו: קבלת אדם חשוב זה עצמו מתנה גדולה, אני נריך לשלם לרב שלוקח. ושמח מאוד.

בתיבה של גאון בבתיבה של בחור

בד) ראיתי את הגר"ח"ק הולך לביתו וצידו תכריך כתבים שלו, והיו על דפים של דפדפת פשוטה כשל צחור נעיר. ולא כאותם מחושבים שאם נעשים ח"ח גדולים נריכים מחשבים וניירות מכוננים למיניהם, אלא אותו פשטות שהיה בתחילה נשאר גם אח"כ. וסיפר לי ידידי בן לאחד מגאוני ראשי הישיבות שליט"א, שהיה נוהג לכתוב צידיו עם

כל הדרך, וכשעלו לבית הגרמ"ק ציקש
הגרמ"ד לקנות אחד מספריו, והציא לו,
ומו"ר שליט"א הוציא מכיסו דולרים
והראה להגרמ"ק, ואמר להגרמ"ק "אני
מבקש מחילה אבל אין לי שקלים, יש לי
רק דולרים", ואמר לו הגרמ"ק "אל
תדאג יש לי גם שקלים", והלך ועלה על
כסא והציא לו ספרו על מסכתא שקלים.
ושמח מו"ר הגרמ"ד עד לב השמים. וכל
פעם שמספר מו"ר שליט"א מעשה זה,
מסיים מו"ר שהגרמ"ק "הוא פשוט
ספר תורה, פירוש שכל מקום שפותחים
אותו יש שם תורה ורק תורה ועוד
תורה". ונורא.

שליט"א לזכרותיו ותפילותיו, ולפעמים
כשהוא מרגיש שיש לו עיון, דואג
לבקש מג' אחרים שיחפלו, וראיתי שהוא
בעצמו מתקשר להגה"ח הגרמ"ל גרליק
שליט"א, ולחסיד שצכהונה הגרמ"ש
דויטש לרפ"ש שליט"א, ושולח שליחות
לבקש ממרן הגרמ"ק ז"ל להתפלל.

שקלים או דולרים

בו) מו"ר נר המערבי ארי שצבצל
הגרמ"ד וואכטפויגל שליט"א רצה
פעם לטעום מקרוב מטעם יערת הדבש,
וכשהיה צא"י נסע צרכב צלוותא חדא עם
הגרמ"ק מירושלים לצ"ב, ודיצרו צלימוד

